

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ЗАОЧНОГО
НАВЧАННЯ

ШЛЬОНЧИК ОЛЕНА АНАТОЛІЇВНА

**«ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗ, КОНТРОЛЬ ВИТРАТ ТА
АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ
ПІДПРИЄМСТВОМ»**

(на матеріалах «ТОВ «ЕКО ЕНЕРДЖІ УКРАЇНА»)

спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

АВТОРЕФЕРАТ

Кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеню «магістр»

Чернігів – 2022

Кваліфікаційною роботою є рукопис.

Робота виконана на кафедрі економіки, обліку і оподаткування Національного університету «Чернігівська політехніка»

Науковий керівник: к.е.н. доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Гнедіна Катерина Володимирівна

Рецензент

головний бухгалтер ТОВ «ЕКО ЕНЕРДЖІ Україна»

Логвиненко Галина Володимирівна

Захист відбудеться «21» грудня 2022р. о 09.00 год. на засіданні Екзаменаційної комісії у Національному університеті «Чернігівська політехніка»

В.о. завідувача кафедри

економіки, обліку і оподаткування

д.е.н., професор Дерій Ж.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

У ринкових умовах господарювання важливою задачею діяльності кожного суб'єкта господарювання, в тому числі сільськогосподарського підприємства, є збільшення прибутку. Одним із вагомих факторів, що впливає на цей результат, є раціональна організація обліку, аналізу, контролю витрат на основі чинного законодавства та застосування ефективної системи антикризового управління. Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю пошуку шляхів вдосконалення управління витратами та впровадженням заходів з антикризового управління на сільськогосподарських підприємствах в умовах викликів воєнного часу. Методичною основою дослідження виступили наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань бухгалтерського обліку витрат, аналізу, контролю та антикризового управління сільськогосподарським підприємством, а також нормативно-правові акти, що регулюють дану проблематику.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-методичних підходів до організації обліку, аналізу, контролю витрат та антикризового управління сільськогосподарським підприємством, а також надання практичних рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Для досягнення поставленої мети в роботі поставлені та вирішені наступні завдання:

- розглянуто економічний зміст понять «витрати» та «антикризове управління»;
- визначено методичні підходи до організації обліку, аналізу та контролю витрат на сільськогосподарських підприємствах;
- проаналізовано нормативно-правове забезпечення організації обліку, аналізу та контролю витрат на вітчизняних сільськогосподарських підприємствах;
- проведено аналіз тенденцій та напрямів розвитку сільськогосподарських підприємств в Україні;
- наведено фінансово-економічну характеристику досліджуваного підприємства «ТОВ «ЕКО ЕНЕРДЖІ Україна»;
- висвітлено особливості організації обліку, аналізу та контролю витрат на підприємстві;
- охарактеризовано систему бухгалтерського обліку підприємства;
- здійснено аналіз динаміки та структури витрат підприємства;
- оцінено існуючу систему антикризового управління підприємством;
- визначено шляхи покращання організації обліку, аналізу та контролю витрат на підприємстві;
- окреслено напрями удосконалення системи антикризового управління підприємством.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів щодо організації обліку, аналізу та контролю витрат та антикризове управління сільськогосподарським підприємством.

Об'єктом дослідження є процес організації, обліку, аналізу та контролю витрат та антикризове управління сільськогосподарським підприємством «ТОВ «ЕКО ЕНЕРДЖІ Україна».

Методи дослідження. Вирішення поставлених завдань досягнуто на основі застосування загальнонаукових методів: наукового абстрагування, індукції та дедукції, аналізу та синтезу, гіпотези, системного підходу, а також економіко-статистичних способів дослідження.

Інформаційною основою дослідження слугували наукові праці вітчизняних вчених та практиків з проблем обліку, аналізу і контролю витрат, питань антикризового управління, матеріали науково-практичних конференцій, нормативно-правові акти, що регламентують облік та контроль витрат, статистичні матеріали Державної служби статистики; Інтернет-ресурси, фінансова та статистична звітність Товариства з обмеженою відповідальністю «Еко Енерджі Україна» Чернігівської області (далі «ТОВ «ЕКО ЕНЕРДЖІ Україна») за 2019-2021 рр.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання конкретних пропозицій, представлених у кваліфікаційній роботі, щодо покращення вдосконалення організації обліку, аналізу, контролю витрат та заходів з антикризового управління сільськогосподарським підприємством.

Особистий внесок автора. Кваліфікаційна робота є результатом самостійного наукового дослідження ряду теоретичних та практичних питань, щодо організації обліку, аналізу, контролю витрат та антикризового управління сільськогосподарським підприємством.

Апробація. Основні положення і результати дослідження обговорювалися на VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку» (м. Чернігів, 25 листопада 2022 р.).

Публікації.

1.Шльончик О.А. Сучасні підходи до управлінського обліку витрат в сільському господарстві. Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : VIII Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 25 листопада 2022 р.): тези доповідей. – Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2022. – 138 с. С. 58-59.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг кваліфікаційної роботи складає 121 сторінка друкованого тексту. Список використаних джерел налічує 82 найменування. У роботі 1 додаток, 24 таблиці та 29 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** наведено загальну характеристику роботи: стан розробки наукової проблеми й актуальність кваліфікаційної роботи, мету і завдання роботи об'єкт, предмет, методи дослідження, практичне значення одержаних результатів.

У **першому розділі «Теоретичні основи організації обліку, аналізу, контролю витрат та антикризове управління сільськогосподарським підприємством»** проаналізовано наукові праці різних авторів, присвячені організаційним аспектам та методиці організації обліку, аналізу та контролю витрат на сільськогосподарському підприємстві; висвітлюються основні поняття та значення антикризового управління підприємством; аналізується нормативно-правове забезпечення організації обліку, аналізу та контролю витрат на вітчизняних сільськогосподарських підприємствах.

З метою удосконалення правової основи України щодо обліку аналізу та контролю витрат підприємств слід вжити наступних заходів: комплексна інвентаризація всіх нормативно-правових актів України, пов'язаних з обліком, аналізом і контролем витрат для виявлення дублювання й неузгодження положень цих актів та неврегульованих ситуацій; організувати раз на півроку (на квартал чи на місяць) оновлення інформаційно-довідкової бази даних підприємств з питань обліку, аналізу контролю, оподаткування, в тому числі в частині витрат; оновлювати нормативно-правові акти у відповідності до трансформаційних змін в економіці та політиці, для цього залучати фахівців теорії та практики бухгалтерського обліку, аналітиків-економістів, аудиторів, науковців, спеціалістів що постійно працюють з нормативно-правовими актами України, надавати конкретні пропозиції у фахових бухгалтерських виданнях; на вебінарах, семінарах, наукових і науково-практичних конференціях, круглих столах тощо.

У **другому розділі «Організація обліку, аналіз, контроль витрат та антикризове управління сільськогосподарським підприємством»** аналізуються тенденції та напрями розвитку сільськогосподарських підприємств України; наведена загальна характеристика системи бухгалтерського обліку досліджуваного підприємства; розкриваються питання організації обліку, аналізу та контролю витрат, динаміки та структури витрат «ТОВ «ЕКО ЕНЕРДЖІ Україна».

Облік витрат в товаристві в основному ведеться в галузі рослинництва. Виробничі витрати розподіляються за рахунками: прямі матеріальні витрати з рахунків 23, 80 або із рахунку 23, прямі витрати на оплату праці: рахунки 47, 66,

81 або рахунки 47, 66. Собівартість реалізованої продукції відображається на рахунку 90, а витрати на збут – рахунок 93 або 96.

Виробничі витрати розподіляються за рахунками: прямі матеріальні витрати з рахунків 23, 80 або із рахунку 23, прямі витрати на оплату праці: рахунки 47, 66, 81 або рахунки 47, 66. Собівартість реалізованої продукції відображається на рахунку 90, а витрати на збут – рахунок 93 або 96.

Аналіз даних бухгалтерської звітності засвідчив, що найбільшим чином за досліджуваній період зросли витрати на оплату праці (на 1772 тис. грн, або на 26,7%), амортизацію (на 2078 тис. грн або на 26,6%) та відрахування на соціальні заходи (на 260 тис. грн). Зменшилися матеріальні витрати у зв'язку зі скороченням виробничих процесів на 63021 тис. грн або на 53,2% та інші операційні витрати – на 33980 тис. грн або на 43,3%. Первинний облік витрат в товаристві виконує інформаційну та контрольну функцію, що дає можливість достовірно визначати собівартість виробленої продукції в розрізі окремих видів витрат, вчасно виявляти відхилення від їх запланованого розміру та причини ризикованості вкладення коштів у виробництво за окремими видами технологічних операцій та центрами відповідальності. В структурі виробничих витрат найбільшу питому вагу в 2021 р. займали матеріальні витрати та інші операційні витрати.

Встановлено, що з метою формування стратегії антикризового управління досліджуване підприємство проводить незалежну аудиторську перевірку щодо свого фінансового стану. Результати діагностики фінансово-економічного стану товариства, зокрема, за показниками платоспроможності, ліквідності та фінансової незалежності свідчать про стабільність його розвитку протягом 2019-2021 рр. та спроможність його частково ліквідувати заборгованість, оскільки поточні активи перевищують поточні зобов'язання як на початок року, так і на кінець року. Основним завданням менеджерів «ТОВ «ЕКО ЕНЕРДЖІ Україна» в умовах загрози кризового стану є не допустити та нейтралізувати стрімкий розвиток негативних факторів, скоротити тривалість етапу повернення до попереднього етапу становлення бізнесу та прискорити адаптацію й стабілізацію у кризовій ситуації.

У третьому розділі «Основні напрями вдосконалення організації обліку, аналізу, контролю витрат та антикризове управління сільськогосподарським підприємством» обґрунтовано шляхи покращення організації обліку, аналізу та контролю витрат на підприємстві за рахунок удосконалення структури рахунку 92 «Адміністративні витрати»; наведено пропозиції щодо поліпшення внутрішнього контролю в «ТОВ «ЕКО ЕНЕРДЖІ Україна»; визначено напрями удосконалення системи антикризового управління підприємством на перспективу.

Аналітичне дослідження динаміки та структури витрат засвідчило абсолютний та відносний щорічний приріст адміністративних витрат за період

2019-2021 на фоні зменшення всіх інших витрат в ТОВ «Еко Енерджи «Україна». Тому є необхідність використання типової кореспонденції рахунків для удосконалення обліку адміністративних витрат в досліджуваному «ТОВ «ЕКО ЕНЕРДЖІ Україна». Пропонується доповнити первинну документацію з обліку адміністративних витрат формою: «Звіт про використання коштів, виданих на відрядження за кордон або під звіт». Оскільки досліджуване підприємство є частиною агропромислового холдингу «Астарта-Київ», що є публічною європейською компанією з орієнтацією на глобальні ринки світового економічного простору. Тому закордонні відрядження працівників товариства мають відображатися у запропонованій формі звіту, де фіксуватимуться всі зміни на відрядження, які пов'язані з курсовою різницею валюти, детальний опис всіх витрат на відрядження подвійним записом (в національній та іноземній валютах). Такий документ сприятиме поліпшенню облікового процесу за рахунок скорочення терміну його здійснення та спростить процедуру проведення.

Запропонована методика використання рахунку 20 «Виробничі запаси» для інтеграції управлінського й фінансового обліку, що дозволить одержувати контрольні показники в системі управлінського обліку та використовувати інформацію про запаси для контролю за центрами фінансової відповідальності, за статтями і елементами витрат.

З метою забезпечення ефективної господарської діяльності в досліджуваному товаристві проводиться незалежний аудит аудиторською фірмою щорічно за результатами минулого року. Однак, для швидкого реагування на економічні загрози слід здійснювати повсякденний внутрішньогосподарський контроль та експертизу, як окремих процесів так і діяльності в цілому.

Запропоновані процедури внутрішнього аудиту дозволять контролювати всі елементи витрат, що включаються в собівартість продукції, робіт та послуг в інтересах різних користувачів економічної інформації за відповідними центрами відповідальності або контролю. При цьому внутрішній аудит має підпорядковуватися наступним принципам: повнота відображення інформації, своєчасність надання інформації, реалістичність, оцінка, класифікація та узагальнення.

ВИСНОВКИ

1) З'ясовано, що витрати підприємства – складна економічна категорія, яка має відношення до процесу виготовлення продукції та використання при цьому необхідного обсягу економічних ресурсів на підприємстві. На думку ряду науковців з бухгалтерської точки зору «витрати» – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до

зменшення власного капіталу. За своєю економічною сутністю «витрати» – це втрачені можливості, або певна сума коштів, яку можна одержати за більш вигідного використання матеріально-технічних ресурсів.

2) Встановлено, що в обліку, згідно вимог національних і міжнародних стандартів витрати класифікують за такими ознаками: за видами продукції (робіт, послуг); за центрами відповідальності; за єдністю складу витрат; за способами перенесення вартості на продукцію; за ступенем впливу виробництва на рівень затрат; за визначенням відношення до собівартості продукції; за календарними періодами; за доцільністю витрачання; за відношенням витрат до процесу виробництва; за економічним змістом.

3) З'ясовано, що в умовах нестабільної економічної ситуації в країні одним із основних завдань управління сільськогосподарським підприємством є формування ефективної системи антикризового менеджменту, що покликана сприяти уникненню кризових ситуацій; зменшенню або ліквідації наслідків фінансової кризи на підприємстві; забезпеченню належного рівня платоспроможності.

4) Зроблено висновки про те, що нормативно-правове забезпечення обліку аналізу та контролю в сільськогосподарському підприємстві – це комплекс нормативних та законодавчих актів різних гілок влади, Міністерства фінансів України, Міністерства аграрної політики та продовольства, окремо взятого підприємства, які ведуть бухгалтерський облік, формують фінансовому звітність та контролюють економічну діяльність в Україні.

5) З'ясовано, що основна сфера діяльності «ТОВ «ЕКО ЕНЕРДЖІ Україна» – сільськогосподарське виробництво, окрема галузь рослинництва. В користуванні підприємства знаходиться 4254,86 га сільськогосподарських угідь. Основні постачальники продукції – це в основному вітчизняні товаровиробники продовольчих товарів. Підприємство в основному займалося виробництвом продукції рослинництва, зокрема зерновими та олійними культурами. За досліджуваний період 2019-2021 рр. обсяг зернобобових культур зменшився на 46,9%, насіння соняшнику – на 44,2%. З 2020 р. підприємство вирощує ріпак, однак товарооборот за останній рік і по цій культурі зменшився на 37,9%.

6) Встановлено, що облік витрат в товаристві в основному ведеться в галузі рослинництва. Виробничі витрати відображаються на таких рахунках: 23 «Виробництво», на якому проводиться облік витрат на виробництво продукції (дебетове сальдо на рахунку 23 на кінець періоду показує суму незавершеного виробництва); 90 «Собівартість реалізації», на якому подається інформація про собівартість реалізованої продукції. Аналітичний облік матеріальних цінностей за підрозділами в ТОВ здійснюється у бухгалтерії – у кількісно-сумовому вимірі, на складах – у кількісному вираженні, у структурних підрозділах – у кількісному вимірі.

7) Проведено аналіз структури та динаміки витрат підприємства. В процесі господарювання на підприємстві виникають витрати на основне виробництво щодо вартості використаних виробничих запасів, оплати праці працівників, здійснених соціальних заходів, зносу необоротних матеріальних і нематеріальних активів. Відбулося зменшення прямих матеріальних витрат на 23,1% (на 10355,1 тис грн.), зокрема насіння на 5445 тис. грн, мінеральних добрив на 2515,4 тис. грн та запасні частини 6280,3 тис. грн або на 76,7%. Скоротилися прямі витрати на оплату праці на 1356,3 тис. грн або на 23,4% та загальновиробничі витрати на 6342,5 тис. грн або на 30,6%. Зросли інші витрати на 1356,3 тис. грн, а саме орендна плата на 419,9 тис. грн та амортизація на 961,8 тис. грн. Найбільшу питому вагу в структурі витрат на основне виробництво займають прямі матеріальні витрати – 55,7%, серед яких найбільше виділяються витрати на мінеральні добрива – 23,8% в зальних витратах, та 42,7% в структурі матеріальних витрат.

8) Визначено, що тактика антикризового управління в «ТОВ «ЕКО ЕНЕРДЖІ Україна» зорієнтована на оперативне управління загрозами кризи: виявлення резервів оптимізації витрат, усунення збитковості виробництва, залучення висококваліфікованих фахівців, вдосконалення кадрової політики, відстрочення платежів, використання кредитів, трансфер інновацій, поліпшення дисципліни, вдосконалення маркетингової діяльності.

9) З метою покращення організації обліку, аналізу та контролю витрат на підприємстві запропоновано: доповнити первинну документацію з обліку адміністративних витрат формою: «Звіт про використання коштів, виданих на відрядження за кордон або під звіт». Такий документ сприятиме поліпшенню облікового процесу за рахунок скорочення терміну його здійснення та спростить процедуру проведення.

10) Запропоновано напрями удосконалення системи управлінського обліку на підприємстві, зокрема – виділення центрів фінансової відповідальності. Управлінський облік виробничих запасів повинен бути одночасно орієнтований, по-перше, на калькулювання собівартості окремих видів продукції або напівфабрикатів у межах центрів фінансової відповідальності, по-друге, на здійснення комплексного контролю над витратами за окремими центрами.

11) Для удосконалення антикризового управління досліджуваним «ТОВ «ЕКО ЕНЕРДЖІ Україна» запропоновано використати підхід багатокomпонентного аналізу, що включає оцінку операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Проведення такої оцінки потребує систематизації індикаторів оцінки всіх видів діяльності, визначення джерел інформації та розробки методики розрахунку всіх показників.

АНОТАЦІЯ

Шльончик О.А. Організація обліку, аналіз, контроль витрат та антикризове управління сільськогосподарським підприємством (на матеріалах ТОВ «ЕКО ЕНЕРДЖІ УКРАЇНА»)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеню «магістр» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» ОПІ «Облік і оподаткування»

Мета кваліфікаційної роботи: дослідження теоретико-методичних підходів до організації обліку, аналізу, контролю витрат та антикризове управління сільськогосподарським підприємством, а також надання практичних рекомендацій щодо їх вдосконалення. Об'єкт дослідження - процес організації, обліку, аналізу та контролю витрат та антикризове управління сільськогосподарським підприємством ТОВ «ЕКО ЕНЕРДЖІ Україна». Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів щодо організації обліку, аналізу та контролю витрат та антикризове управління сільськогосподарським підприємством.

У першому розділі роботи розглядаються організаційні аспекти та методика проведення організації обліку, аналізу та контролю витрат на сільськогосподарському підприємстві; висвітлюються основні поняття та значення антикризового управління підприємством; аналізується нормативно-правове забезпечення організації обліку, аналізу та контролю витрат на вітчизняних сільськогосподарських підприємствах.

У другому розділі роботи аналізуються тенденції та напрями розвитку сільськогосподарських підприємств України; наведена загальна характеристика системи бухгалтерського обліку досліджуваного підприємства; розкриваються питання організації обліку, аналізу та контролю витрат, динаміки та структури витрат ТОВ «ЕКО ЕНЕРДЖІ Україна».

У третьому розділі роботи обґрунтовано шляхи покращення організації обліку, аналізу та контролю витрат на підприємстві за рахунок удосконалення структури рахунку 92 «Адміністративні витрати»; наведено пропозиції щодо поліпшення внутрішнього контролю та аудиту в «ТОВ «ЕКО ЕНЕРДЖІ Україна»; визначено напрями удосконалення системи антикризового управління підприємством на перспективу.

За результатами дослідження сформульовані висновки та пропозиції з питань організації обліку, аналізу, контролю витрат та антикризового управління сільськогосподарським підприємством в сучасних умовах господарювання.

Одержані результати можуть бути використані при організації обліку, аналізу, контролю витрат і формуванні стратегії антикризового менеджменту в «ТОВ «ЕКО ЕНЕРДЖІ Україна» та інших типових сільськогосподарських підприємствах.

Ключові слова: облік, аналіз, контроль, витрати, фінансова криза, антикризове управління, сільськогосподарське підприємство.